

УДК 373.5.091.3:811.161.2].018

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-4\(38\)-187-197](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-4(38)-187-197)

Дика Наталія Михайлівна кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри мовно-літературної освіти Інституту післядипломної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, пр. П. Тичини, 22-А, м. Київ, 02152, <https://orcid.org/0000-0003-1385-5027>

Глазова Олександра Павлівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мовно-літературної освіти Інституту післядипломної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, пр. П. Тичини, 22-А, м. Київ, 02152, <https://orcid.org/0000-0002-0554-9858>

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 7-8 КЛАСАХ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті висвітлено проблему організації проєктної діяльності на уроках української мови в 7-8 класах в умовах змішаного навчання. Акцентовано увагу на тому, що використання в освітньому процесі навчальної проєктної діяльності забезпечує значні можливості у формуванні компетентної особистості, здатної активно планувати та здійснювати своє навчання, відповідально і креативно застосовувати надалі здобуті знання й досвід. Підкреслено, що особливого значення метод проєктів набуває в умовах спричиненого воєнним станом змішаного навчання, яке є гібридною формою освіти між онлайн та офлайн-форматами.

Наголошено, що за умови правильної організації виконання проєкту посилює позитивну мотивацію учнів до навчання, формує соціальну відповідальність. Зауважено, що перед початком виконання проєкту етапи діяльності слід розподілити між навчанням у класі під керівництвом і за підтримки вчителя та самостійним виконанням навчальної роботи у форматі онлайн. Ураховано вікові особливості мислення й сприймання інформації семи- та восьмикласниками.

Особливу увагу приділено формуванню в учнів уміння орієнтуватися в інформаційному середовищі, відшукувати потрібну інформацію як за рекомендаціями вчителя, так і самостійно, а також конструювати, узагальнювати та інтегрувати знання, отримані з різних джерел. Підкреслено, що у процесі виконання етапів проєкту офлайн учитель має допомогти учням сформулювати мету проєкту, з'ясувати зміст необхідних для досягнення мети завдань, підбити підсумки опрацювання дібраної інформації.

Наведено приклад організації проєктного навчання під час дослідження учнями теми «Молодіжний сленг як мовне явище: його роль і значення у спілкуванні». Виявлено шляхи коректної й ефективної адаптації щодо організації навчальної проєктної діяльності в умовах поперемінного навчання онлайн та офлайн.

Зроблено висновок про те, що правильно організована проєктна робота значно стимулює мотивацію учнів до навчання. З'ясовано, що активізуючи різні дидактичні підходи, проєктна діяльність забезпечує ефективність навчання у процесі практичної діяльності.

Ключові слова: загальна середня освіта, методика навчання української мови, змішане навчання, проєктна діяльність, проєкт.

Dyka Natalia Mykhailivna PhD of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Language and Literary Education of the Institute of Postgraduate Education, Borys Grinchenko Kyiv University, P. Tychyna Ave., 22-A, Kyiv, 02152, <https://orcid.org/0000-0003-1385-5027>

Glazova Oleksandra Pavlivna PhD of Philological Sciences, Docent, Institute of Postgraduate Education, Kyiv University named after Borys Hrinchenko, 22-A P. Tychyna Ave., Kyiv, 02152, <https://orcid.org/0000-0002-0554-9858>

ORGANIZATION OF PROJECT ACTIVITIES AT THE UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS IN 7-8 CLASSES IN CONDITIONS OF MIXED LEARNING

Abstract. The article highlights the problem of organizing project activities in Ukrainian language lessons in grades 7-8 in conditions of mixed education. Emphasis is placed on the fact that the use of educational project activities in the educational process provides significant opportunities in the formation of a competent personality, capable of actively planning and carrying out their studies, responsibly and creatively applying the knowledge and experience gained in the future. It is emphasized that the project method acquires special importance in the conditions of mixed education caused by the state of war, which is a hybrid form of education between online and offline formats.

The skills that work on the project develops in students are highlighted. It is noted that before starting the implementation of the project, the stages of activity should be divided between learning in the classroom under the guidance and support of the teacher and independent performance of educational work in the online format. The age-specific features of thinking and information perception of seventh- and eighth-graders are taken into account.

Special attention is paid to the formation of students' ability to navigate in the information environment, to find the necessary information both according to the

teacher's recommendations and independently, as well as to construct, generalize and integrate knowledge obtained from various sources. It is emphasized that during the implementation of the stages of the offline project, the teacher should help the students formulate the goal of the project, find out the content of the tasks necessary to achieve the goal, summarize the results of processing the collected information.

An example of the organization of project learning during the study by students of the topic "Youth slang as a linguistic phenomenon: its role and significance in communication" is given. Ways of correct and effective adaptation of the organization of educational project activities to the conditions of alternating online and offline training have been identified.

It was concluded that properly organized project work significantly stimulates students' motivation to study. It is noted that by activating various didactic approaches, the project activity ensures the effectiveness of training in the process of practical activity.

Keywords: general secondary education, methods of teaching the Ukrainian language, blended learning, project activity, project.

Постановка проблеми. Використання в освітньому процесі навчальної проєктної діяльності забезпечує значні можливості у формуванні компетентної особистості, здатної активно планувати та здійснювати своє навчання, творчо і креативно застосовувати надалі здобуті знання й досвід.

Особливого значення метод проєктів набуває в умовах спричиненого воєнним станом змішаного навчання, яке є гібридною формою освіти між онлайн та офлайн-форматами. Нині складається так, що значну частину навчальної інформації учням доводиться здобувати у віртуальному світі в режимі онлайн. Проте ніщо не спроможне замінити учням-підліткам реального спілкування з однокласниками та підтримки й консультацій учителя.

Виконання учнями в екстремальних умовах проєкту значно сприяє розвитку в них соціальної та комунікативної компетентностей, активізуючи формування таких важливих рис характеру, як відповідальність, самостійність, комунікабельність та мобільність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Енциклопедія освіти визначає проєктну діяльність як «конструктивну і продуктивну діяльність особистості, спрямовану на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату у процесі цілепокладання, планування і здійснення проєкту» [1].

В основу дослідження проєктної діяльності покладено психологічну теорію діяльності, розроблену Л. Виготським. Питання розвитку особистості розглядали такі науковці Г. Ващенко, А. Макаренко, С. Русова. Проєктну діяльність досліджували Л. Даниленко, Н. Довмантович, І. Єрмаков, В. Ковальчук, О. Литовченко, Н. Матяш, О. Онопрієнко, О. Савченко, В. Симоненко, С. Сисоєва, О. Пехота, О. Пометун та ін.

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(38) 2024

Навчальну проектну діяльність науковці трактують «як організаційну форму роботи, що реалізується в спільній діяльності учнів, характеризується партнерськими відносинами, спрямованістю щодо вирішення проблем, важливих для учасників проекту, загальною метою та узгодженими способами діяльності» [4].

Схему технології проектного навчання І.Г.Єрмаков показав у таблиці [6, с. 435]:

Таблиця 1.

№	Етапи діяльності	Зміст діяльності
1.	Підготовчий етап. Визначення теми і мети <u>проєкту</u> .	Учні: обговорення, пошук інформації. Учитель: оголошення задуму, мотивація, допомога в постановці завдань.
2.	Планування: а) визначення джерел, засобів збору, методів аналізу інформації, засобів представлення результатів; б) установа критеріїв оцінки результату і процесу.	Учні: формування завдань, вироблення плану дій. Учитель: коригує, пропонує ідеї, висуває пропозиції.
3.	Збір інформації (спостереження, робота з літературою, анкетування, експеримент).	Учні: збирають інформацію. Учитель: спостерігає, непрямо керує діяльністю.
4.	Аналіз інформації, формування висновків.	Учні: аналізують інформацію. Учитель: коригує, спостерігає, радить.
5.	Оцінка результатів (усний, письмовий звіт та оцінка результатів і процесу дослідження за вчасно встановленими критеріями).	Учитель і учні беруть участь у колективному обговоренні, оцінюють зусилля, використані можливості.

За умови правильної організації виконання проекту посилює позитивну мотивацію учнів до навчання, формує соціальну відповідальність.

Робота над проектом розвиває в учнів такі вміння:

- планувати свою роботу й передбачати результати;
- вільно орієнтуватися в інформаційному середовищі;
- самостійно добирати, аналізувати й систематизувати потрібний матеріал;
- усвідомлювати свої сильні та слабкі сторони, активно докласти сил до самовдосконалення;
- бути впевненими у своїх можливостях і спроможності вирішувати складні питання;

- самотійно, творчо та критично мислити;
- бути переконливими у спілкуванні, логічно аргументувати власну думку;
- ефективно спілкуватися, з увагою і повагою ставитися до думок, висловлених іншими;
- моделювати власні знання;
- інтегрувати свої знання з різних галузей наук;
- представляти свою роботу аудиторії, брати на себе відповідальність за її результат.

Мета статті – на прикладі дослідження учнями теми «Молодіжний сленг як мовне явище: його роль і значення у спілкуванні» виявити шляхи коректного й ефективного адаптування організації навчальної проєктної діяльності до умов поперемінного навчання онлайн та офлайн.

Виклад основного матеріалу. Проєктна діяльність може бути індивідуальною, парною або груповою. В умовах змішаного навчання перевага надається груповій формі її організації.

Як показано в таблиці 2, перед початком виконання проєкту етапи діяльності слід розподілити між навчанням у класі під керівництвом і за підтримки вчителя та самотійним виконанням навчальної роботи у форматі онлайн. Ураховуючи вікові особливості мислення й сприймання інформації семи- та восьмикласниками, назви етапів проєкту варто зробити більш лаконічними, а тому зручними для підлітків.

Таблиця 2.

№	Етапи діяльності	Зміст діяльності	Форма виконання
1.	Проблема	з'ясування її суті та актуальності, формулювання мети вирішення, визначення змісту поставлених завдань	офлайн (очна), за підтримки й допомоги вчителя
2.	Планування	визначення термінів та відповідальних за виконання певних завдань	офлайн
3.	Пошук інформації	аналіз та систематизація зібраного матеріалу	онлайн
4.	Підбиття підсумків	формулювання підсумків, визначення форми їх представлення	офлайн
5.	Продукт	його виконання	онлайн
6.	Представлення результатів	підбиття підсумків роботи, формулювання й обговорення висновків	офлайн

Метою проєктної діяльності є розвиток пізнавальних навичок учнів, критичного мислення, їхніх умінь самотійно конструювати свої знання.

Особливу увагу слід приділяти формуванню в учнів уміння орієнтуватися в інформаційному середовищі, відшукувати потрібну інформацію як за рекомендаціями вчителя, так і самостійно, а також конструювати, узагальнювати та інтегрувати знання, отримані з різних джерел. Важливим є формування вміння ефективно співпрацювати з однокласниками в групі, доводити власну думку, аргументувати свою позицію, здатність формулювати висновки, обговорювати спірні оцінки і питання та дискутування.

Умовою успішного виконання проєкту є актуальність досліджуваної учнями проблеми (завдання), а також практична, теоретична, пізнавальна значущість результатів. З метою увиразнення свого мовлення, щоб воно було оригінальним, «яскравим» і образним, підлітки вживають сленгові слова.

«Сленг – це різновид розмовної мови, яку суспільство оцінює як підкреслено неофіційну і яка характеризується динамічною зміною лексичного складу, що поповнюється за рахунок арго, жаргонізмів, вульгаризмів, неологізмів» [7]. Використання сленгу часом стає причиною непорозуміння молоді та старшого покоління.

Адаптування організації виконання проєктного дослідження учнями теми «Молодіжний сленг як мовне явище: його роль і значення у спілкуванні» до умов поперемінного навчання онлайн та офлайн подано в таблиці:

Таблиця 3.

№	Форма виконання	Етапи діяльності	Що і як потрібно опрацювати
1	2	3	4
1.	офлайн	Проблема	З'ясувати роль і значення сленгізмів у спілкуванні, виявити причини неоднозначного сприйняття їх мовцями
2.	офлайн	Планування	Дослідити такі питання: визначення сленгу як мовного явища; причини поширеності сленгу в молодіжному середовищі; які існують види сленгу; як і чому до сленгу ставиться суспільство; як і чому до сленгу ставляться науковці; чи є використання сленгізмів шкідливим для української мови
3.	онлайн	Пошук інформації та опрацювання дібраного матеріалу	Ознайомитися із посібниками та словниками: Леся Ставицька. Арго, жаргон, сленг. –К.: Критика, 2005. – 464 с. С.Пиркало. Перший словник українського молодіжного сленгу. - Київ: ВІПОЛ, 1998. – 84 с. Ірина Щур. Словник комп'ютерного сленгу української мови. – К.: Діал, 2006. – 144 с. Відшукати художні твори та кінофільми, у яких використано сленгові слова.

1	2	3	4
4	офлайн	Підбиття підсумків	Сформулювати висновки з опрацьованої інформації, визначити форму представлення результатів виконаних завдань
5.	онлайн	Продукт	Підготувати (на вибір) доповідь, презентацію, словник, вебсторінку, відеофільм
6.	офлайн	Представлення результатів	Презентація, участь у дискусії, представлення укладеного мінісловника сучасного молодіжного сленгу, самостійно створеної вебсторінки, колажа, демонстрація авторського відеофільму «Як ми говоримо».

Таким чином, онлайн (самостійно, без допомоги вчителя) учні здійснюють пошук потрібної для опрацювання інформації (підручників, посібників, словників) та виготовляють продукт, за допомогою якого представлятимуть результати дослідження.

У процесі виконання етапів проєкту офлайн учитель допомагає учням сформулювати мету проєкту, з'ясувати зміст необхідних для досягнення мети завдань, підбити підсумки опрацювання дібраної інформації. Слід пояснити учням, що чимало важливих питань молодіжного мовлення досі не мають належного висвітлення й обґрунтування в науковій літературі, деякі залишаються дискусійними. Негативне ставлення до сленгу старшого покоління пояснюється передовсім його невідповідністю нормам літературної мови.

Учитель допоможе учням-виконавцям проєкту підбити підсумки опрацювання словників сучасного сленгу. З метою добору актуального й цікавого для учнів матеріалу для ілюстрування висновків можна скористатися додатком «Лексико-семантичне поле молодіжного сленгу кінця ХХ – початку ХХІ століття» до укладеного Л.Ставицькою словника «Український жаргон» (видавництво «Часопис «Критика», 2005).

Загальні висновки виконаної учнями проєктної діяльності подаємо в доступній для семикласників та восьмикласників формі:

- сленг – лексика відповідної суспільної групи (професійної, вікової, соціальної та ін.) у межах літературної мови;
- існують такі різновиди сленгу, як військовий, молодіжний, підлітковий, шкільний, футбольний та ін.;
- сленг використовують у неформальному спілкуванні, у дружніх фамільярних відносинах;
- сленгізми вирізняються оціночністю (з переважанням негативної оцінки), образністю, гумористичністю;
- сленгізми надають мовленню яскравого емоційного забарвлення;

- значна частина сленгізмів забувається, деякі потрапляють до словників і стають нормативними словами;
- уживання сленгу знижує рівень мислення;
- сленг бідний на синонімічні ряди, з цієї причини він значно примітивізує спілкування;
- сленг негативно впливає на культуру мовлення.

Корисним буде осмислення підлітками переваг використання в мовленні сленгових слів та спричиненою їх уживанням шкодою. Вчитель допоможе заповнити учням таблицю, яка буде корисною при представленні результатів проєкту.

Таблиця 4.

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ МАЄ ТАКІ	
переваги	недоліки
дає мовцеві відчуття приналежності до вікової (особи до 25 років: діти, підлітки, повнолітні) або соціальної (учні, студенти) групи, допомагає у самовираженні, сприяє самоствердженню;	зрозумілий лише певній групі осіб, яка є його носієм;
у порівнянні з загальноновживаною мовою відрізняється стислістю, спрощує, пришвидшує, скорочує процес усного спілкування, тоді як використання письмового сленгу поширене в соціальних мережах, інтернет-платформах, сервісах);	ускладнює розуміння тим, що сленгізми відсутні у тлумачних (етимологічних, перекладних та ін.) словниках;
надає мовленню яскраво емоційного забарвлення, відзначається більшою експресивністю, метафоричністю, ніж загальноновживана мова;	надзвичайно швидко зазнає змін у словниковому складі, тому сленгізми 60-х-90-х років не зрозумілі сучасній молоді;
сленговим словам властиве гумористичне або іронічне забарвлення, мовна гра;	бідний на синонімічні ряди та антонімічні пари слів;
може компенсувати та приховувати бідність словникового запасу;	різко знижує точність висловлення, а відтак і рівень мислення мовця;
щедро поповнює мовлення іншомовними словами.	містить слова, частина з яких відрізняється грубо-фамільярним забарвленням;
	призводить до примітивізації усного й писемного спілкування;
	негативно впливає на культуру мовлення.

Деякі з названих в таблиці ознак сленгу вчитель має прокоментувати.

Учнівство прагне репрезентувати власне мовлення оригінальним, яскравим – вдаючись до мовотворчості, вони безперервно створюють нові слова і вирази. З цієї причини сленг безперервно поповнюється неологізмами: його особливістю є швидка мінливість, яка пояснюється зміною поколінь.

В окремих своїх виявах сучасний молодіжний сленг посилює мовну виразність, помітно розширює експресивну систему мовлення – у цьому його корисна функція і привабливість для молоді.

Сленгізми вирізняються образністю, ефемістичністю, гумористичністю. Причини, через які негативно заряджених лексем у молодіжному сленгу більше, ніж позитивних, такі:

1) чимало сленгізмів гумористично чи іронічно забарвлені – це робить висловлення оригінальним і більш цікавим;

2) негативні сторони життя сприймаються молоддю набагато гостріше за позитивні, тому вони викликають бурхливу емоційну реакцію, висловлену в оцінних сленгізмах;

3) за рахунок сленгізмів молодь прагне досягати ігрового ефекту.

Частина слів і фразеологізмів молодіжного сленгу переходить до складу літературної мови. У такий спосіб сленгізми стають загальноживаними словами, стають частиною нормативної літературної мови.

Окремого пояснення потребує те, що нині сленг уживається у ЗМІ та художній літературі, з певною метою його використовують у виступах промовці. З погляду стилістики, сленг – багато в чому корисна частина мовної системи, невід'ємна частина нашого мовлення.

Ми вже наголошували раніше, що «сучасне суспільство потребує педагогів нової формації, здатних легко входити в культурний та міжкультурний простір, якісно засвоювати та передавати основні смисли і цінності духовної культури людства, володіти високою культурою мовлення» [3, с. 40]. Тож підкреслимо важливість креативності вчителя, його самореалізації у спілкуванні й під час організації проектної діяльності учнів.

Освічений, вихований мовець використовує лексичні одиниці з урахуванням ситуації спілкування та особливостей (статусу, віку) адресантів. В офіційній ситуації сленгізми не використовують. У ЗМІ, художній літературі, творах ін. видів мистецтва сленгізми використовують як засіб характеристики персонажа чи автора або заради комічного ефекту.

Висновки. Правильно організоване проектне навчання значно стимулює мотивацію учнів до навчання. Активізуючи різні дидактичні підходи, проектна діяльність забезпечує ефективність навчання у процесі практичної діяльності. Працюючи в групах, учні вчать взаємодіяти, вирішувати спірні питання, брати на себе відповідальність за вибір рішення, аналізувати й формулювати результати діяльності. Активізовані виконанням проекту дидактичні підходи значною мірою урізноманітнюють і поживляють освітній процес; навчання у процесі діяльності сприяє реалізації здібностей учнів, їх самоствердженню.

Окремого детального вивчення потребує використання в сучасному сленгу, зокрема молодіжному, значної кількості англіцизмів.

Проектна діяльність передбачає інтеграцію та безпосереднє застосування знань і вмінь з різних галузей наук, а також сприяє розвитку інтелектуальних здібностей учнів-підлітків.

Література:

1. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г.Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Дика Н., Глазова О. Дистанційне навчання української мови: особливості, переваги та перспективи. *Освітологічний дискурс*. 2021. № 2. С. 205-220. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2021_2_16
3. Дика Н. Траєкторія ефективної комунікації вчителя: особливості професійно-мовленнєвого спілкування. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2023. № 40 (2). С. 39-44. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/48388/1/N_Dyka_POTPPP_40_2023.pdf
4. Мірошник С. І. Теоретичні основи навчальної проєктної діяльності учнів. *Народна освіта: електронне наукове фахове видання*. 2014. № 2 (23). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2383
5. Ковальчук В., Литвин Л. Розвиток проєктної компетентності учнів. *Школа № 13*, грудень 2013, с. 53-56. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/19668419.pdf>
6. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: науково-методичний посібник / за ред. І. Г. Єрмакова. Запоріжжя: Центріон, 2005. 640 с.
7. Очеретний А.Б. Сучасний погляд на молодіжний сленг. URL: [https://2268-8083-1-PB\(3\).pdf](https://2268-8083-1-PB(3).pdf)

References:

1. Entsyklopediia osvity / hol. red. V. H.Kremen. [Encyclopedia of education]. Kyiv: Yurinkom Inter, 2008. 1040 p. [in Ukrainian].
2. Dyka N., Glazova O. (2021). Dystantsiine navchannia ukrainskoi movy: osoblyvosti, perevahy ta perspektyvy. [Distance learning of the Ukrainian language: features, advantages and prospects.]. *Osvitolohichniy dyskurs*. № 2. H. 205-220. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2021_2_16 [in Ukrainian].
3. Dyka N. (2023). Traiektoriia efektyvnoi komunikatsii vchytelia: osoblyvosti profesiinomo-vlennievoho spilkuvannia. [The trajectory of effective teacher communication: features of professional speech communication.]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika*. № 40 (2). P. 39-44. Retrieved from https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/48388/1/N_Dyka_POTPPP_40_2023.pdf [in Ukrainian].
3. Miroshnyk S. (2014). Teoretychni osnovy navchalnoi proiektnoi diialnosti uchniv. [Theoretical foundations of educational project activity of students.]. *Narodna osvita: elektronne naukove fakhove vydannia*. № 2 (23). Retrieved from https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2383 [in Ukrainian].
4. Kovalchuk V., Lytvyn L. (2013). Rozvytok proiektnoi kompetentnosti uchniv. [Development of students' project competence.]. *Shkola № 13*. P. 53-56. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/19668419.pdf> [in Ukrainian].
5. Zhyttieva kompetentnist osobystosti: vid teorii do praktyky: naukovo-metodychnyi posibnyk / za red. I. H. Yermakova. [Life competence of the individual: from theory to practice: a scientific and methodological manual]. Zaporizhzhia: Tsentriion, 2005. 640 p. [in Ukrainian].
6. Ocheretnyi A. Suchasnyi pohliad na molodizhnyi slenkh. [A modern look at youth slang.]. Retrieved from [https://2268-8083-1-PB\(3\).pdf](https://2268-8083-1-PB(3).pdf) [in Ukrainian].